

УДК 355.457

Анатолій Борисович МИСИК,
*учений секретар Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

Артем Володимирович БРАТКО,
*ад'юнкт Національної академії Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

АНАЛІЗ УМОВ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗЕРВІВ В ОХОРОНІ ТА ОБОРОНІ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто питання визначення способів проведення операцій чи спеціальних заходів з пошуку і ліквідації агентури, диверсійно-розвідувальних груп і банд противника та фактори, які впливають на ефективність застосування резервів щодо пошуку правопорушників.

Ключові слова: *умови оперативно-службових дій, способи дій, спеціальні заходи, резерви.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналіз діяльності органів та підрозділів на адміністративному кордоні з анексованим Росією АР Кримом та на смузі розмежування в зоні проведення антитерористичної операції показує, що однією зі складних проблем в сучасних умовах перед прикордонними підрозділами є створення від-

© Мисик А. Б., Братко А. В.

повідної до обстановки угруповання сил та засобів і раціональна їх оперативна побудова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Питання застосування сил і засобів підрозділів Держприкордонслужби досліджувались В. А. Кириленком, Б. М. Олексійком, І. С. Катеринчуком, А. М. Білорусом. Однак проблемні питання визначення способів дій, які б забезпечували досягнення мети поставленого завдання залежно від умов обстановки, залишаються невирішеними в науково-прикладному плані.

Метою статті є дослідження умов, які визначають оперативну побудову та способи дій сил і засобів на ділянці державного кордону при виконанні оперативно-бойових завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під способом дій у статті розуміється загальний порядок застосування сил і засобів при вирішенні того чи іншого завдання.

Перш за все, способи дій залежать від обраних форм дій при виконанні конкретних завдань.

У процесі прикордонної служби основним способом є одночасне застосування різнорідних військових сил і засобів у поєднанні з проведенням оперативних, режимних та інших заходів з подальшим їх нарощуванням за рахунок залучення резервів з метою недопущення зміни проходження державного кордону, порушення його режиму, а також для своєчасного виявлення і затримання диверсійно-розвідувальних груп і інших порушників. При цьому важливе значення мають своєчасне виявлення намірів противника і його підготовки до дій на кордоні, зосередження зусиль на напрямках його ймовірних дій, маневр силами та засобами, постійна готовність до застосування.

При визначенні способів проведення операцій чи спеціальних заходів з пошуку і ліквідації агентури, диверсійно-розвідувальних груп і банд противника доцільно виходити, перш за все, з характеру дій противника. Так, якщо місце розташування (дій) агентури, диверсійно-розвідувальних груп і банд не встановлені, основним способом проведення спеціальних заходів (операцій) пропонується вважати

прикриття (блокування) району пошуку, захоплення або знищення противника в усьому районі. При неможливості виділення необхідних сил і засобів для одночасного виконання завдань в прикритому (блокованому) районі здійснюється послідовний пошук, захоплення чи знищення противника по зонах відповідальності, ділянках чи секторах.

Якщо встановлені конкретні місця розташування (дій) груп противника, основними способом дій резервів рекомендується вважати прикриття (блокування) району операцій, оточення, захоплення або знищення противника в місцях розташування одночасно у всьому районі. При недостатній кількості сил і засобів спеціальні заходи в прикритому (блокованому) районі можуть здійснюватись шляхом послідовного оточення, захоплення або знищення противника по зонах відповідальності, ділянках чи секторах.

В окремих випадках, коли відомі місця розташування груп противника і необхідно виграти час, їх оточення, захоплення та знищення вигідно здійснювати без попереднього прикриття району.

Основним способом проведення спеціальних заходів (операцій) щодо припинення збройних провокацій доцільно вважати відсікання противника від кордону, одночасне нанесення йому вогневого удару з декількох напрямків з подальшим відновленням положення на кордоні. При недостатності сил і засобів вогневе ураження здійснюється послідовно. У цьому випадку в першу чергу уражається головне угруповання противника або те, що досягло найбільшого успіху.

Основним способом проведення спеціальних заходів щодо припинення неозброєних провокацій великих мас цивільного населення доцільно вважати відсікання їх від державного кордону, блокування з подальшим розчленуванням і видворенням за кордон. При недостатності сил і засобів спеціальні заходи (операція) проводяться без попереднього блокування.

При проведенні спеціальних заходів щодо пропуску через державний кордон цивільного населення в пошуках політичного притулку пропонується його відсікання від кордону, одночасна ізоляція в районах збору з подальшою фільтрацією і відправкою до місць по-

селення. В умовах недостатності сил і засобів ізоляція здійснюється послідовно.

Таким чином, запропоновані способи дій підрозділів резерву відповідають умовам обстановки, що склалась на ділянці кордону, розкривають порядок застосування сил і засобів та відповідають формам дій прикордонних підрозділів, які пов'язані з видами спеціальних прикордонних заходів (операцій).

Усі види спеціальних заходів, що вживаються резервами прикордонної служби, залежать від характеру дій противника, завдань, що виконуються, наявності сил і засобів, проводяться послідовно у тісному поєднанні одних з одними, як правило, комплексно не тільки за цілями, а й за способами дій.

Усе це, у свою чергу, висуває перед Державною прикордонною службою нову проблему, а саме комплексне застосування різнорідних сил і засобів. Саме застосування різнорідних сил та засобів спричинило появу нових елементів оперативної побудови при виконанні різних завдань оперативно-бойової діяльності в ланці регіонального управління та оперативно-військового відділу. Це зумовило відповідні зміни завдань резервів.

Досвід участі резервів прикордонної служби в бойових діях при проведенні антитерористичної операції показує наявність проблеми невідповідності змісту завдань та умов, в яких вони виконуються, і можливостей щодо вогневого ураження противника.

Аналіз дій прикордонних підрозділів свідчить, що виконання завдань щодо відбиття збройного вторгнення чи спеціальних завдань проти регулярних військ противника в загальній системі вогневого ураження та протиповітряної оборони через різну відомчу незалежність є проблематичними. Тобто, крім вогневих засобів мотоманеврної групи, до резерву мають бути включені зенітно-артилерійські та протитанкові підрозділи з відповідним озброєнням та технікою, на основі яких планується єдина система вогню. До цієї системи також включаються БТР, якими посилюється мотоманеврена група.

Наявність підрозділів вогневого ураження підвищує їх маневрність і автономність у виконанні різних завдань. Усе це призводить до

підвищення ролі тактичних дій. І це закономірно, оскільки більшість розвідувально-підривних дій противника знешкоджуються практично на рівні прикордонних підрозділів.

Розрахунки вогневих можливостей мотоманевреної групи зі знищення живої сили противника зі стрілецької зброї на завчасно підготовлених позиціях в інженерному облаштуванні показують, що при наявності 270 одиниць стрілецької зброї (згідно з штатним розрахунком) підрозділ спроможний зупинити наступ противника кількістю до 180 чол., озброєних лише стрілецькою зброєю. Розрахунки вогневих можливостей мотоманевреної групи зі знищення броньованих об'єктів противника на завчасно підготовлених позиціях в інженерному облаштуванні показують, що при наявності 8 одиниць РПГ-7 (згідно зі штатним розрахунком) підрозділ спроможний зупинити лише 1-2 танки або до 3 БТР (БМП). Що стосується мінометних розрахунків, то їх застосування можливе лише на одному з напрямків, що призводить до унеможливлення прикриття усієї лінії оборони.

З обставинки, що складається в зоні проведення антитерористичної операції, випливає, що диверсійно-розвідувальні групи противника посилені танками, БТР та БМП. Тобто можливості прикордонних підрозділів щодо вогневої підтримки в зоні зіткнення з противником дуже обмежені в разі нападу декількох диверсійно-розвідувальних груп противника.

У зв'язку із цим підвищується значимість розробки тактики дій збільшених прикордонних нарядів.

Аналіз досвіду охорони на ділянці адміністративного кордону з АР Крим та Херсонської області, а також смуги безпеки в межах Донецької та Луганської областей дозволив сформулювати рекомендації щодо варіанту застосування ММГ. Основною особливістю охорони ділянки є її велика протяжність.

Основними завданнями ММГ пропонується вважати:

- посилення підрозділів органів охорони державного кордону;
- припинення збройних та інших провокаційних дій;
- проведення стримувальних дій та надання можливості вступу в бій підрозділів Збройних Сил;

охорону й оборону окремих напрямків, ділянок на державному кордоні;

оборону пунктів пропуску через державний кордон, інших об'єктів органів охорони кордону;

ведення спеціальних та бойових дій під час нападу на підрозділи, об'єкти Державної прикордонної служби України, збройної агресії на державному кордоні;

проведення розвідувально-пошукових дій;

проведення додаткових фільтраційних та режимних заходів;

участь у проведенні антитерористичних заходів, ліквідації диверсійно-розвідувальних груп, незаконних збройних формувань, боротьбі з десантами.

Для забезпечення необхідної глибини охорона й оборона організується на двох рубежах. Перший – від лінії адміністративного кордону на глибину розташування прикордонних нарядів, в межах якого службово-бойова діяльність здійснюється на блокпостах та на постах спостереженнях. Служба організується шляхом контролю перетинання кордону у контрольних пунктах в'їзду/виїзду, висилки прикордонних нарядів “прикордонний патруль” та “пост технічного спостереження”, оснащеного мобільним тепловізійним комплексом. Система спостереження будується з урахуванням вимог цілодобового контролю обстановки, постійного моніторингу місцевості в районах, прилеглих до адміністративного кордону.

Прикордонні наряди на блокпостах посилюються БТР-80, решта прикордонних нарядів посилюються груповою зброєю.

Прикордонний наряд “розвідувально-пошукова група” висилається за рішенням начальника групи з метою ведення розвідувально-пошукових дій, виявлення підозрілих осіб (груп осіб), ознак їх перебування, тайників, схованок та ознак діяльності ДРГ.

Завданням сил і засобів першого рубежу щодо оборони кордону є ураження підрозділів прикриття противника під час переходу ними державного кордону та підтримки бою підрозділів у смузі забезпечення, відбиття атаки противника вогнем, утримання районів, ураження

підрозділів першого ешелону противника і недопущення його вклинення в оборону.

Другий рубіж визначається від рубежу розташування прикордонних нарядів на глибину адміністративних районів. В його межах забезпечується:

патрулювання та ведення розвідувально-пошукових дій шляхом висилки прикордонного наряду “розвідувально-пошукова група” з певною періодичністю в один із визначених районів ділянки відповідальності;

збір інформації про організацію, підготовку та здійснення протиправної діяльності, припинення діяльності злочинних угруповань та окремих осіб;

проведення роботи з місцевим населенням;

проведення режимних заходів, контроль за особами та транспортними засобами, що переміщуються через кордон та в прикордонні.

Для охорони й оборони військового містечка виставляються прикордонні наряди “прикордонний патруль”.

Проведений аналіз завдань мотоманевреної групи як резерву дозволив сформувані типові тактичні завдання збільшених прикордонних нарядів:

припинення збройних провокацій на державному кордоні, пошук і ліквідація диверсійно-розвідувальних груп (формувань) на ділянці відповідальності;

відбиття збройного вторгнення на територію України іноземних збройних формувань та підрозділів;

посилення охорони державного кордону шляхом висилки збільшених прикордонних нарядів для несення служби на блокпостах, на найбільш загрозливих напрямках;

проведення розвідувально-пошукових дії на ділянці відповідальності підрозділу охорони кордону.

Як показало дослідження, складною проблемою для забезпечення режиму на смузі розмежування є саме застосування резервів. Штатний резерв відомства застосовується переважно централізовано. А

тому оперативно-військові відділи вимушені будуть виконувати поставлені завдання самостійно без відповідної підтримки і посилення.

Через виключно складні умови ведення оперативно-бойових дій, великий просторовий розмах ділянки кордону різко підвищуються вимоги до маневрених можливостей резервів. Тому виникає необхідність створення однієї-двох десантно-штурмових маневрених груп.

Розрахунки показують, що додатково до існуючих мотоманеврених груп в Луганському та Донецькому прикордонних загонах, оперативно-військових відділів необхідно ще до 10 мотоманеврених груп резерву Голови прикордонної служби, Східного регіонального управління та прикордонних загонів.

Аналіз охорони та оборони смуги розмежування показує, що при великій протяжності ділянки глибина її є незначною, що визначає певну лінійність розташування сил і засобів.

У той же час через низку факторів противник веде активну диверсійно-розвідувальну діяльність по окремих, часто важкодоступних і ізольованих один від одного напрямках. У цих взаємовиключних обставинах об'єктивно виникає протиріччя між вимогою зосередження сил і засобів на найважливіших напрямках та труднощами його реалізації на практиці. Найбільші труднощі при цьому виникають у вирішенні питання розташування резервів та побудови спільно з підрозділами інших відомств системи вогню на окремих напрямках і рубежах.

Мотоманеврені групи та мобільні підрозділи в побудові охорони кордону розташовуються в районах, що забезпечують своєчасне нарощування зусиль для прикриття напрямків найбільшої активності диверсійно-розвідувальної діяльності та найбільш важливих районів по глибині (рубежах) та завданнях, що виконуються.

Розташування резервів і визначення їм завдання повинно забезпечувати:

узгоджене застосування різнорідних сил і засобів різних відомств; нарощування протидії противнику на всю глибину охорони кордону;

можливість відбиття вторгнення противника;

швидке і своєчасне здійснення маневру силами та засобами;
гнучке реагування на прогнозовані зміни обстановки;
своєчасний вихід і розгортання елементів оперативно-бойового порядку для проведення спеціальних заходів та операцій;
надійне управління.

У процесі охорони державного кордону (смуги розмежування) і ведення бойових дій резерви призначаються для підвищення щільності охорони кордону, створення другого рубежу охорони і проведення спеціальних заходів (операцій).

Висновки. Таким чином, дослідження показало, що форми і способи дій резервів, які відображають зміни в умовах діяльності прикордонного відомства, розвиваються залежно від рівня матеріально-технічної бази, організаційної структури, стану військово-політичної обстановки, характеру і тактики дій противника, розвитку військового мистецтва і мистецтва охорони кордону, накопиченого досвіду дій прикордонних підрозділів, рівня підготовки персоналу, фізико-географічних умов.

Перераховані фактори знаходяться в органічному взаємозв'язку і розвитку.

До об'єктивних факторів належать політичні цілі війни, що визначають масштаби і ступінь напруженості збройного протистояння.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений аналіз оперативно-бойових дій резервів на південно-східній ділянці кордону показав необхідність вирішення декількох пов'язаних актуальних проблем:

невідповідність кількості та обсягу одночасно виконуваних завдань обмеженому складу сил і засобів;

комплексне застосування різнорідних сил і засобів, що відносяться до різних відомств;

організація і здійснення вогневого ураження противника;

підвищення ролі тактичних дій резервів.

Рецензент – доктор технічних наук, професор Катеринчук І. С.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2015.

Мысык А. Б., Братко А. В. **Анализ условий применений резервов в охране и обороне государственной границы Украины**

В данной статье рассмотрены вопросы определения способов проведения операций или специальных мероприятий по поиску и ликвидации агентуры, диверсионно-разведывательных групп и банд противника, а так же факторы которые влияют на эффективность применения резервов по поиску правонарушителей.

Ключевые слова: *условия оперативно-служебных действий, способы действий, специальные мероприятия, резервы.*

Mysyk A. B., Bratko A. V. **Analysis of the conditions using reserves in the protection and defense of the state border of Ukraine**

This article describes how to determine the methods of operation or special events to find and eliminate agents, sabotage and reconnaissance groups and gangs of the enemy, as well as factors that influence the effectiveness of the reserves to find the perpetrators.

All kinds of special events which held by reserves of the border guard service depend on the action of the enemy, tasks which performed, the presence and capabilities, has consistently held closely together one with another, usually complex not only for goals, but also ways of action.

The situation in the zone of the antiterrorist operation indicates that sabotage and reconnaissance groups reinforced by the enemy tanks, armored personnel carriers and infantry fighting vehicles. The possibility of the frontier units by fire support in the area of contact with the enemy is very limited if they attacked by the several sabotage and reconnaissance groups opponent.

Keywords: *conditions of the operational professional activities, methods of actions, special events, reserves.*